

A historical painting depicting a crowded street scene during the May 3rd Constitution. In the center, a man in a military uniform stands on a raised platform, holding a document. He is surrounded by a dense crowd of people, some on horseback and some on foot. The background shows ornate buildings and flags. The overall atmosphere is one of a significant public event.

*Narodowe
Święto
Konstytucji
3 Maja*

Czym była konstytucja 3 maja?

Konstytucja 3 Maja z 1791 roku była jedną z najważniejszych ustaw w Polsce. Była ona drugą konstytucją w świecie - po Konstytucji Stanów Zjednoczonych z 1787 r. - spisaną ustawą tego typu. Konstytucja była próbą radykalnego uzdrowienia państwa i wyeliminowania wpływów obcych mocarstw, czego dalszą konsekwencją była wojna w obronie konstytucji i kolejne rozbiory.

Sejm Wielki (Czteroletni) 1788 – 1792

Pod koniec lat 80-ych XVIII wieku król Stanisław August Poniatowski oraz obóz patriotyczny po raz kolejny podjęli próbę przeprowadzenia koniecznych reform. Na skutek trudnej sytuacji politycznej caryca Rosji Katarzyna II zgodziła się na zwołanie sejmu zawiązanego pod laską konfederacji – (decyzje zapadały większością głosów.) Marszałkiem został Stanisław Małachowski, jeden z przywódców obozu reform. Jesienią 1790 r. przeprowadzono nowe wybory do izby poselskiej, dzięki czemu obóz reform uzyskał przewagę. Od tego momentu sejm obradował w podwójnym składzie gdyż posłowie wybrani w 1788 r. nie opuścili obrad. Sejm ten do historii przeszedł jako Wielki gdyż, po pierwsze obradował ostatecznie w podwójnym składzie, po drugie uchwalił przełomowe dla historii Polski reformy.

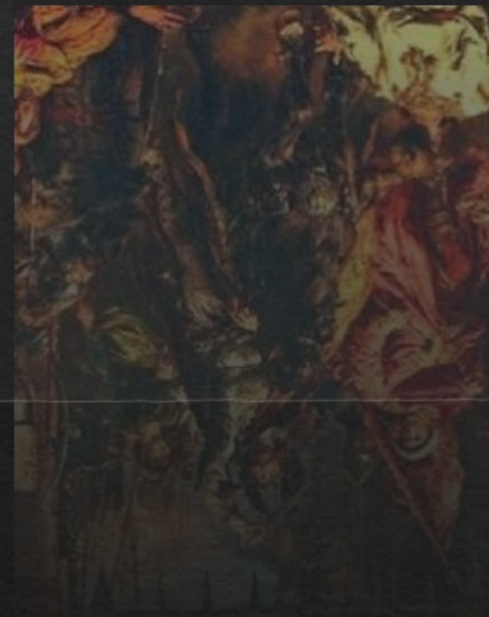
W jakim celu powstała Konstytucja 3-ego maja?

Konstytucja 3 Maja miała na celu wzmocnienie państwa i przywrócenie mu suwerenności. W zwięzły sposób charakteryzowała ustrój polityczny kraju oraz prawa i obowiązki obywateli, kierując się postępową myślą europejskiego Oświecenia. Stanowiła kompromis pomiędzy oczekiwaniami poszczególnych grup społecznych i politycznych.

Obozy polityczne w czasie Sejmu Wielkiego.

Obozy polityczne w czasie Sejmu Wielkiego.

- **obóz hetmański** – na jego czele stali magnaci: Franciszek Ksawery Branicki, Szczęsny Potocki i Seweryn Rzewuski. Chcieli utrzymania dotychczasowego porządku i byli przeciwni jakimkolwiek reformom. Mieli poparcie ambasadora Rosji.
- **obóz dworski** – było skupione wokół króla. Na jego czele stał prymas Michał Poniatowski oraz kanclerz Jacek Małachowski. Dążyli do przeprowadzenia reform w oparciu o Rosję, pragnęli umocnienia władzy wykonawczej królewskiej.
- **obóz patriotyczny** – na jego czele stanęli Stanisław Małachowski, Stanisław i Ignacy Potoccy, Adam Czartoryski i Hugo Kołłątaj. Obóz ten opowiadał się za reformami, unowocześnieniem państwa, uniezależnieniem od Rosji. Uważał, że uda się przeprowadzić reformy przy pomocy Prus.

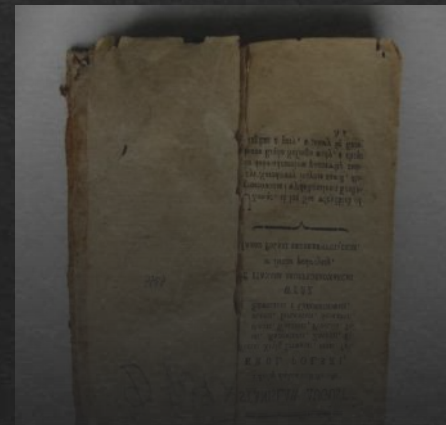
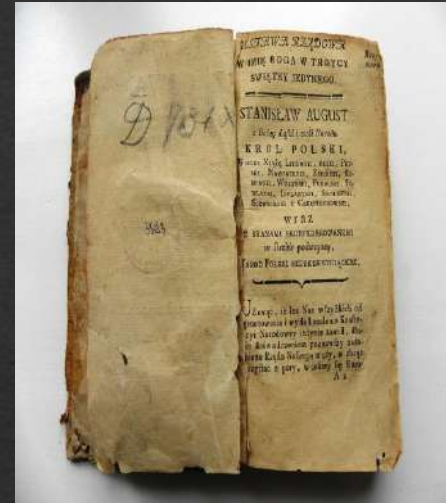

Główne postanowienia, jakie zostały wprowadzone na mocy ustawy 3 maja 1791 r. to:

- ♦ naród uznawano za suwerena kraju,
- ♦ zniesienie wolnej elekcji,
- ♦ decyzje sejmu podejmowane drogą głosowania – większością głosów,
- ♦ zniesienie liberum veto,
- ♦ zakaz posiadania prywatnych wojsk,
- ♦ wzięcie chłopów pod opiekę państwa.
- ♦ król miał nominalnie sprawować funkcję naczelnego wodza,
- ♦ religia katolicka stawała się religią państwową, jednocześnie zachowując powszechną tolerancję religijną i wolność wyznania,
- ♦ zakaz zawiązywania konfederacji,
- ♦ ustanowienie dziedzicznej monarchii konstytucyjnej, następcą Stanisława Augusta Poniatowskiego miał zostać Fryderyk August Wettyn,
- ♦ odebranie prawa głosu i decydowania o sprawach państwowych gołocie – szlachcie nieposiadającej ziemi,

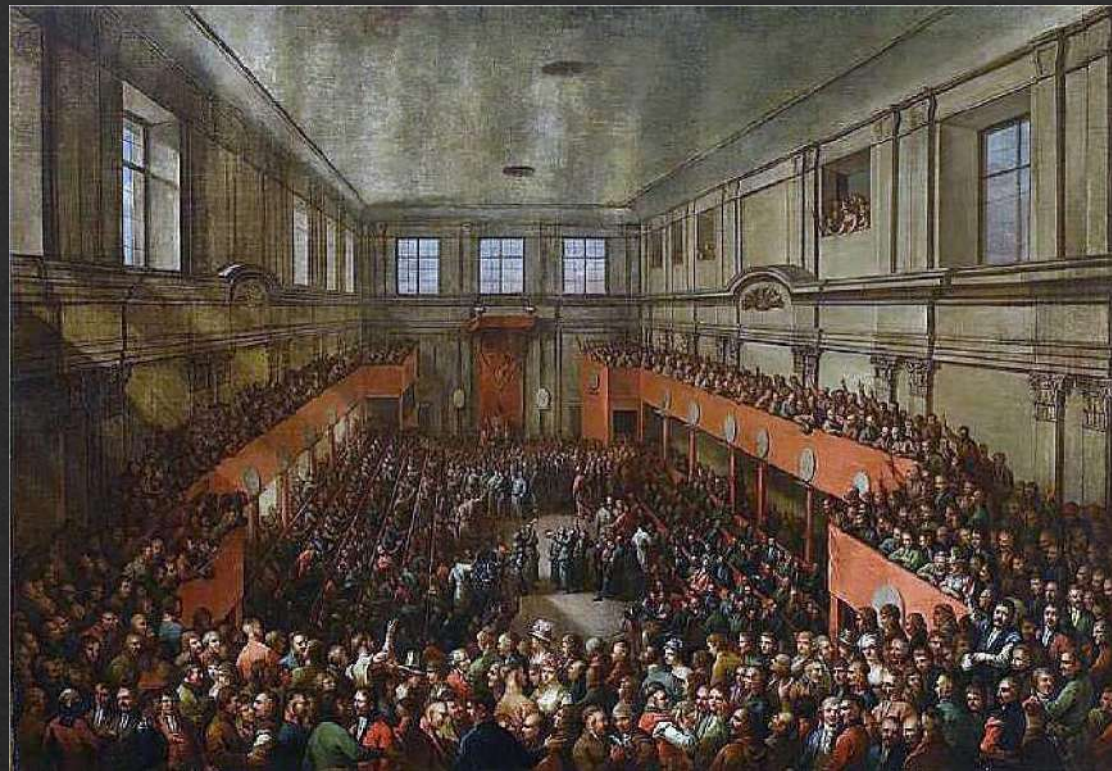
Konstytucja 3 maja 1791 r.

Konstytucja 3 Maja 1791 r. została uchwalona przez Sejm Wielki, zwany również Czteroletnim. Była to najważniejsza reforma tego Sejmu. Autorami konstytucji był król **Stanisław August Poniatowski**, **Ignacy Potocki** oraz **Hugo Kołłątaj**. Konstytucja była **Ustawą Rządową** – regulowała prawa i obowiązki ogółu mieszkańców oraz zasady organizacji władzy państwowej.

Postanowienia konstytucji 3 maja 1791 r.

Konstytucja tak naprawdę była Ustawą Rządową – regulowała prawa i obowiązki ogółu mieszkańców oraz zasady organizacji władzy państwowej. W tym rozumieniu tego słowa był **pierwsza ustawą rządową w Europie**, drugą na świecie (po amerykańskiej). Utrzymano unię polsko – litewską, została ona jednak zacieśniona. Władza została podzielona zgodnie z zasadą Monteskiusza na ustawodawczą (stanowienie prawa), wykonawczą (wykonywanie prawa) i sądowniczą.

Geneza konstytucji 3 Maja

- ◆ Rzeczpospolita była w kryzysie: wewnętrzne spory, problemy ekonomiczne i zewnętrzne zagrożenia.
- ◆ Kryzys ekonomiczny: Rzeczpospolita była zadłużona, brakowało funduszy na rozwój gospodarczy i obronę kraju.
- ◆ Wewnętrzne spory: szlachta miała ogromne przywileje, co powodowało nierówności społeczne i konflikty w kraju.
- ◆ Zewnętrzne zagrożenia: Rosja, Austria i Prusy próbowały osłabić Rzeczpospolitą, a Polska miała również problemy z Tureckim Imperium Osmańskim na południu i Szwedami na północy.
- ◆ W odpowiedzi na te problemy Sejm Czteroletni został zwołany w celu podjęcia reform.
- ◆ Głównymi postaciami w procesie tworzenia Konstytucji 3 Maja byli Stanisław Małachowski i Hugo Kołłątaj.
- ◆ W 1788 roku Sejm przyjął Ustawę Rządową, która ustanawiała rządy monarchiczne i ograniczała przywileje szlacheckie.
- ◆ W 1789 roku wybuchła Rewolucja Francuska, która wpłynęła na politykę Rzeczypospolitej.
- ◆ W 1791 roku Sejm przyjął Konstytucję 3 Maja, która miała na celu zreformowanie ustroju Rzeczypospolitej i zapewnienie większej stabilności politycznej i ekonomicznej.

W Warszawie Dnia 3. Maja,
Roku 1791.

Ustawa Rządowa z 3 maja 1791 roku [fragment]

[...] uznając, iż los nas wszystkich od ugruntowania i wydoskonalenia konstytucji narodowej jedynie zawisł, długim doświadczeniem poznawszy zadawnione rządu naszego wady, a chcąc korzystać z pory, w jakiej się Europa znajduje, i z tej dogorywającej chwili, która nas samym sobie wróciła, wolni od hańbiących obcej przemoocy nakazów, ceniąc drożej nad życie, nad szczęśliwość osobistą – egzystencję polityczną, niepodległość zewnętrzną i wolność wewnętrzną narodu, którego los w ręce nasze jest powierzony, chcąc oraz na błogosławieństwo, na wdzięczność współczesnych i przyszłych pokoleń zasłużyć [...] dla dobra powszechnego, dla ugruntowania wolności, dla ocalenia ojczyzny naszej i jej granic z największą stałością ducha, niniejszą konstytucję uchwalamy [...].

Dlaczego Konstytucja 3 Maja była tak ważnym dokumentem w historii Polski i Europy?

- ◆ Konstytucja 3 Maja była pierwszą w Europie i drugą na świecie (po Konstytucji Stanów Zjednoczonych) powszechną konstytucją.
- ◆ Konstytucja 3 Maja ustanowiła nowoczesny ustrój polityczny oparty na podziale władzy na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą oraz zasadach równości przed prawem i ochrony prywatności.
- ◆ Konstytucja 3 Maja zapewniła wolność słowa i wyznania, wolny handel oraz prawa szlachty i chłopów.
- ◆ Konstytucja 3 Maja miała na celu zreformowanie ustroju Rzeczypospolitej i usprawnienie działania państwa, co było szczególnie ważne w momencie, gdy Polska borykała się z kryzysem ekonomicznym i zewnętrznymi zagrożeniami.
- ◆ Konstytucja 3 Maja była ważnym wydarzeniem w historii Polski, ponieważ zapoczątkowała okres reform i modernizacji kraju, który był jednak krótkotrwały z powodu rozbiorów Polski przez Rosję, Prusy i Austrię w latach 1772-1795.
- ◆ Konstytucja 3 Maja miała również duże znaczenie dla Europy, ponieważ stanowiła przykład dla innych krajów, które dążyły do ustanowienia nowoczesnych i demokratycznych ustroju politycznych.
- ◆ Konstytucja 3 Maja była uważana za jedno z najważniejszych osiągnięć polskiej myśli politycznej i prawniczej oraz symbol narodowej niepodległości i wolności.

Postanowienia konstytucji 3 maja 1791

Władza ustawodawcza:

Sprawował ją dwuizbowy sejm złożony z izby senatorskiej i izby poselskiej. Do izby poselskiej miało wchodzić 204 posłów wybieranych przez sejmiki poselskie oraz 24 plenipotentów miast królewskich, którzy mogli zabierać głos tylko w sprawie miast, przemysłu i handlu. Do senatu wchodziło 102 członków (województwie, kasztelanowie) oraz biskupi diecezjalni i ministrowie. Łącznie 132 senatorów. Ograniczono prawa senatu do prawa weta zawieszającego w zakresie praw politycznych, cywilnych i karnych. 2 Sejmy zwyczajne miały być zwoływane co 2 lata na 70 dni z możliwością przedłużenia obrad do 100 dni. Oprócz tego można było zwołać sejm na sesję nadzwyczajną np. w przypadku różnic między królem a Strażą Praw. Uchwały w sejmie miały zapadać większością głosów (nie można go więc było zerwać powołując się na liberum veto) Sejm miał być zawsze gotowy (w razie potrzeby miano wezwać posłów na sesję; posłów wybierano na 2 lata, a nie co 2 lata) Sejm kontrolował rząd i wszystkie organy w państwie Pozbawiono praw politycznych szlachtę gołątę (klienci magnaccy nie mieli już wpływu na obrady sejmu).

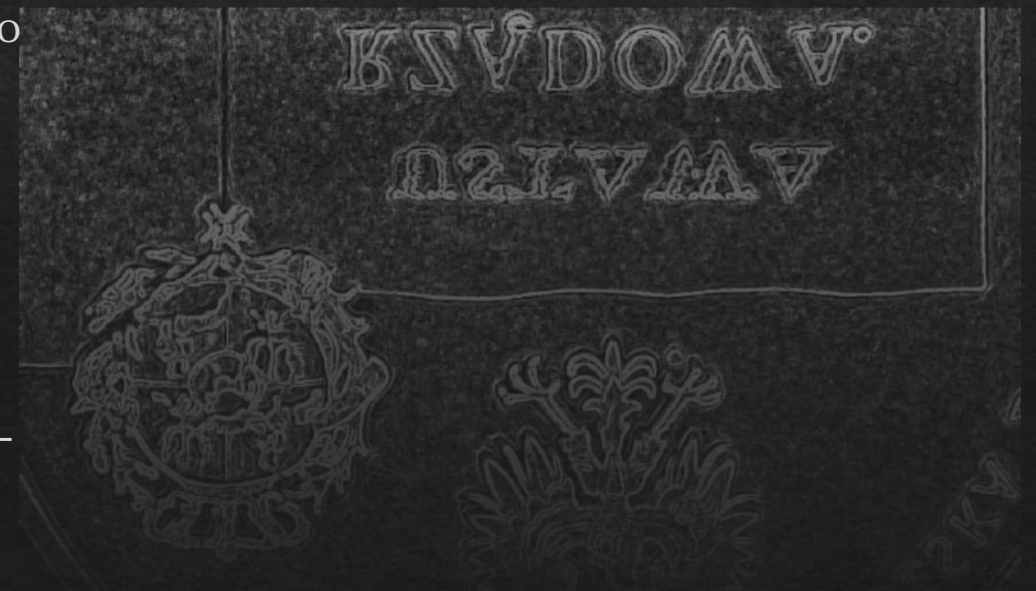
Jakie reformy gospodarcze i społeczne wprowadziła Konstytucja 3 Maja?

- ◆ Likwidacja poddaństwa chłopów – Konstytucja 3 Maja ustanowiła, że nikt nie może być pozbawiony wolności osobistej i że żaden chłop nie może być zmuszony do pracy bez swojej zgody. Wprowadziła również zasadę, że chłopci są obywatelami i podlegają prawom i obowiązkom obywatelskim.
- ◆ Ograniczenie kary chłosty – Konstytucja 3 Maja zreformowała system kar, likwidując m.in. karę chłosty i wprowadzając bardziej humanitarne kary.
- ◆ Równość wobec prawa – Konstytucja 3 Maja wprowadziła zasadę równości wobec prawa, zapewniając tym samym ochronę praw mniejszości i słabszych grup społecznych.
- ◆ Wolność handlu – Konstytucja 3 Maja wprowadziła wolność handlu i swobodę przepływu towarów, co przyczyniło się do rozwoju gospodarczego kraju.
- ◆ Wzmocnienie władzy króla – Konstytucja 3 Maja zmniejszyła wpływy szlachty na rzecz wzmocnienia władzy króla, co miało na celu usprawnienie i stabilizację funkcjonowania państwa.

Władza wykonawcza:

Miał ją sprawować król wraz ze Strażą Praw. Straż Praw to rada ministrów powoływana przez króla lecz pod kontrolą sejmu. Była ona odpowiedzialna przed sejmem. Każdy akt prawny podejmowany przez **Straż Praw** miał posiadać kontrasygnatę (podpis) odpowiedniego ministra. Straż praw stała na czele administracji państwowej. W skład Straży Praw wchodził: król jako przewodniczący, prymas jako przewodniczący Komisji Edukacji Narodowej i głowa Kościoła w Rzeczypospolitej, 5 ministrów (policji, spraw wewnętrznych, spraw zagranicznych, wojny, skarbu), pełnoletni następca tronu bez prawa głosu, marszałek sejmu dla zapewnienia łączności rządu z sejmem lecz też bez prawa głosu. Ministrowie mogli zostać pociągnięci do odpowiedzialności przez sejm w razie naruszenia konstytucji lub innego prawa (odpowiedzialność sądowa) lub do odpowiedzialności parlamentarnej gdy postawiono im zarzuty polityczne.

Uprawnienia króla: miał zwoływać sejm, posiadał prawo inicjatywy ustawodawczej, w jego imieniu miały być ogłaszane ustawy. Był naczelnym dowódcą wojska w czasie wojny, obsadzał wszystkie urzędy. Zniesiono wolną elekcję i wprowadzono dziedziczenie tronu w rodzie elektora saskiego Fryderyka Augusta. W razie wymarcia tej dynastii szlachta miała wybrać nową. Wprowadzono nowy organ administracji – Komisję Policji, która miała sprawować nadzór głównie nad miastami

Reakcje na Konstytucję 3 Maja

Pozytywne reakcje:

- ◊ Wielu Polaków przyjęło Konstytucję z entuzjazmem, uważając ją za ważny krok w kierunku modernizacji i reform społecznych.
- ◊ Uchwalenie Konstytucji zwiększyło prestiż Polski w Europie i zapoczątkowało nowy rozdział w historii kraju.
- ◊ Konstytucja 3 Maja była uważana za pierwszą w Europie nowoczesną konstytucję, która wprowadzała ważne zmiany społeczne i gospodarcze.

Negatywne reakcje:

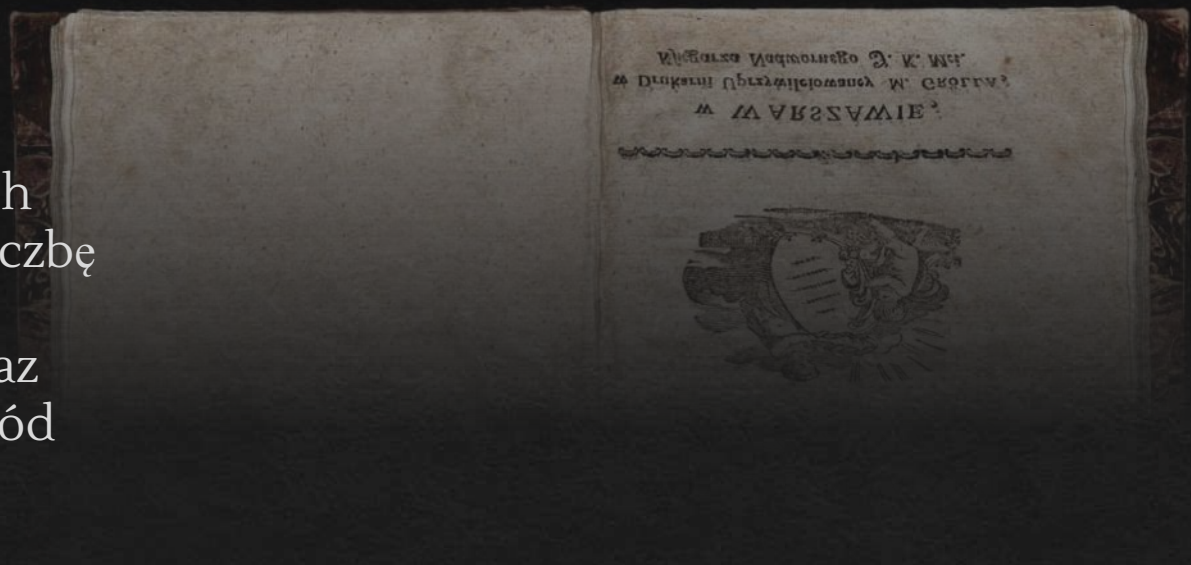
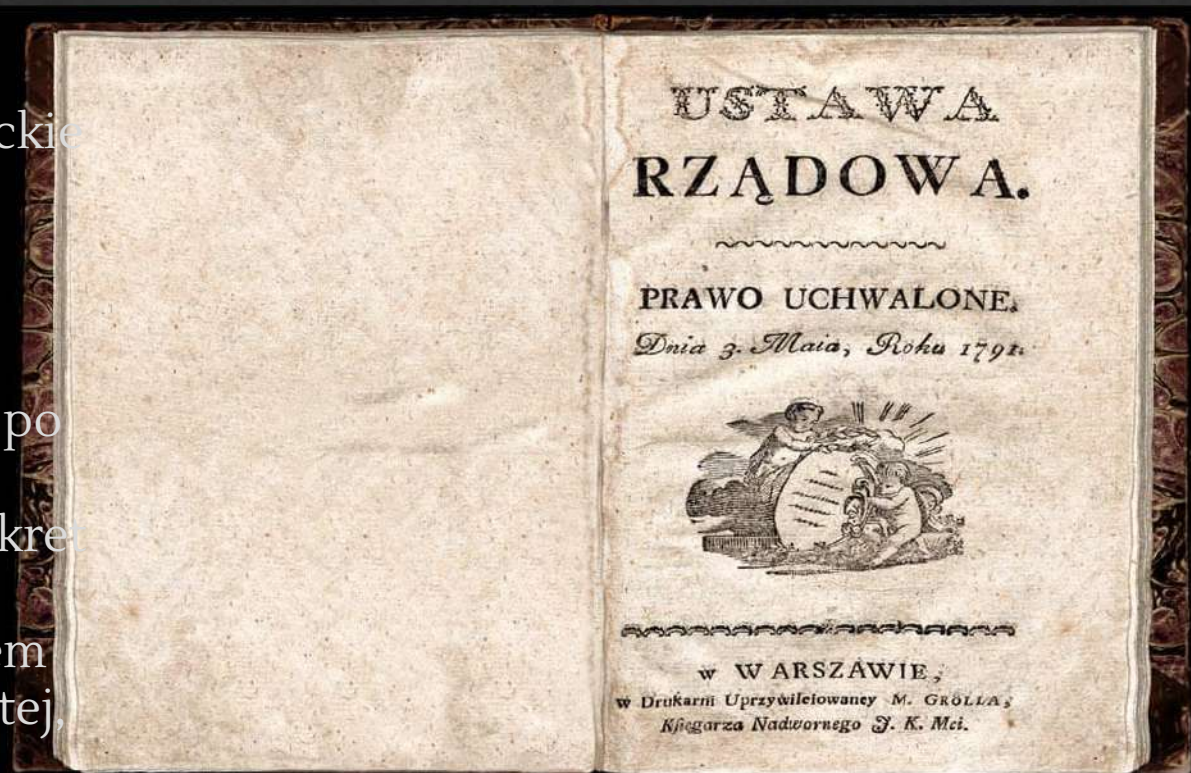
- ◊ Część szlachty, zaniepokojona utratą wpływów i przywilejów, sprzeciwiła się Konstytucji i starała się ją obalić.
- ◊ Rosja, która miała wpływ na wewnętrzną politykę Polski, była niezadowolona z wprowadzonych reform i zapowiedziała represje wobec Polaków.
- ◊ Konstytucja nie została przyjęta jednogłośnie, co spowodowało podziały w polskim społeczeństwie i wpłynęło na destabilizację sytuacji politycznej w kraju.

Władza sądownicza:

Pozostała ta sama – najwyższym organem sądowym był Trybunał Koronny i Litewski. Utworzono sądy magistrackie dla miast oraz sądy apelacyjne wydziałowe.

Inne postanowienia:

Religia katolicka została uznana za religię panującą w Rzeczypospolitej przy jednoczesnym zachowaniu tolerancji religijnej i wolności wyznania. Wprowadzono po raz pierwszy pojęcie narodu – obywatele mieli być obrońcami swobód narodowych i praw. Powtórzono dekret o miastach z 1790 r., który nadawał mieszczanom miast królewskich prawa i wolności polityczne. Jednym słowem mieszczaństwo otrzymało: - gwarancję nietykalności osobistej, o prawo do nabywania i dziedziczenia ziemi, dostęp do urzędów i stopni oficerskich, o prawo do nobilitacji (nadanie szlachectwa), o własny samorząd, prawo do reprezentacji sejmowej – w sejmie mieli zasiadać plenipotenci, którzy mieli zabierać głos tylko w sprawach dotyczących miast, przemysłu plenipotentów handlu. Liczbę plenipotentów ustalono na 24. Byli wybierani przez zgromadzenia miejskie wydziałowe. Wprowadzono zakaz posiadania prywatnych wojsk. Chłop nie uzyskał swobód politycznych tylko zapewnienie o ochronie prawnej. Utrzymano niestety pełną zwierzchność szlachty nad

Podsumowanie i znaczenie Konstytucji 3 Maja

- ◆ Konstytucja 3 Maja była jednym z najważniejszych dokumentów w historii Polski i Europy.
- ◆ Była pierwszą ustawą zasadniczą na kontynencie europejskim i jedną z pierwszych na świecie, która ustanowiła zasady równości, wolności i suwerenności narodu.
- ◆ Zawierała szereg reform gospodarczych i społecznych, które miały na celu modernizację i rozwój Rzeczypospolitej.
- ◆ Konstytucja 3 Maja była wyrazem oświeceniowej myśli politycznej i postępu, których ideały wywarły wpływ na całą Europę.
- ◆ Uchwalenie Konstytucji 3 Maja było przełomowym momentem w historii Polski, umacniającym pozycję Rzeczypospolitej w Europie i stanowiącym symbol walki o wolność i niepodległość.
- ◆ Pomimo tego, że Konstytucja 3 Maja była zniesiona w wyniku rozbiorów Polski, jej dziedzictwo i wartości pozostają ważnym elementem polskiej tożsamości narodowej i demokratycznej tradycji.